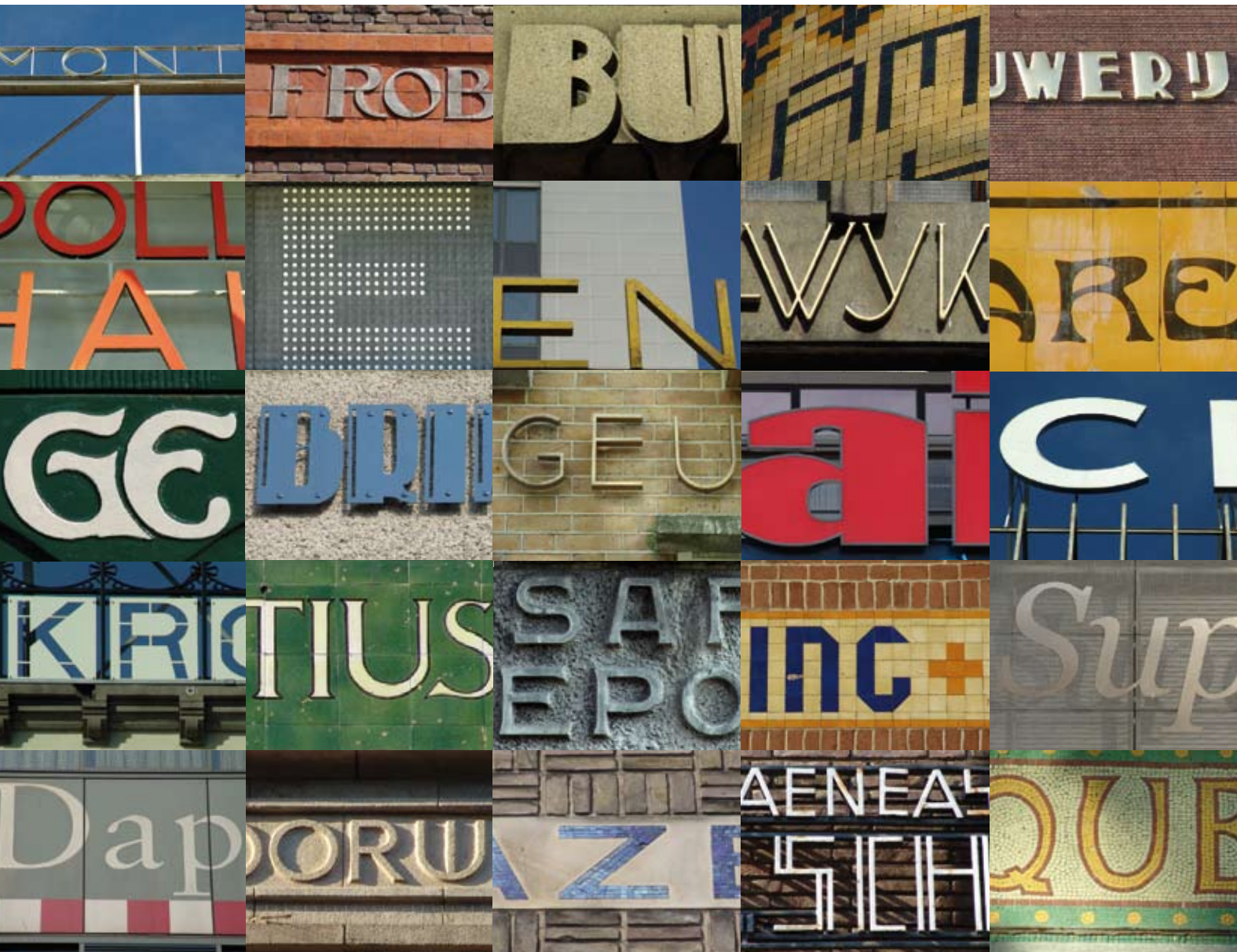

Amsterdam in letters

TYPOGRAFISCHE HOOGSTANDJES IN AMSTERDAM

OM AMSTERDAM EENS VAN EEN ANDERE KANT TE ZIEN, KUN JE NATUURLIJK EEN RONDVAART DOOR DE AMSTERDAMSE GRACHTEN MAKEN. JAARLIJKS ZIJN ER 3,2 MILJOEN MENSEN DIE DIT DOEN, DUS ECHT ORIGINEEL IS DIT NIET MEER. WIL JE AMSTERDAM EENS VAN EEN TOTAAL ANDERE KANT ZIEN, DAN IS HET MAKEN VAN EN TYPOGRAFISCHE WANDELING EEN LEUKE OPTIE.

In navolging van Londen, New York, Birmingham en Rimini heeft Amsterdam nu ook zijn eigen typografische wandeling door de binnenstad. Overal zie je letters om je heen: op gevels en daken, boven etalages en op hekwerken. Wat is de invloed van typografie op onze omgeving? Waarom koos men voor een bepaalde letter of logotype? Juist deze 'verborgen' juweeltjes en minder bekende weetjes worden blootgelegd door typografisch kenner en fotograaf Maarten Helle tijdens zijn stads-wandeling.

"Huisstijlen doen het vaak goed op papier maar niet altijd op de gevel van een gebouw!" is de openingszin van Maarten Helle bij de start van onze twee uur durende typografische rondleiding door de binnenstad van Amsterdam. Gevoed door een bovengemiddelde interesse in architectuur maakte Maarten destijds een prachtige serie foto's van gebouwen in Amsterdam. Maarten Kloos, directeur van ARCAM (ARchitectuur Centrum AMsterdam), viel het op dat als hij op deze foto's inzoomde, vooral de typografie op de panden het meest de aandacht trok. En zo ontstond de basis voor zijn gedreven zoektocht naar de rijke variatie aan belettering in de hoofdstad.

DE GESCHIEDENIS VAN TYPOGRAFIE

Iedereen die door Amsterdam loopt, wordt bedolven door reclameleuzen en felgekleurde lichtbakken met opdringerige teksten. Maar loop eens rustig door de stad en langs de grachten, sta af en toe eens stil en kijk omhoog. Dan pas vallen dingen op waar we te vaak aan voorbij lopen: prachtig gevormde letters op kerken, scholen, hotels en zelfs op straatmeubilair zoals elektriciteitshuisjes.

Ook valt dan het gebruik van een verscheidenheid aan materiaal op. Door de jaren heen zijn er namelijk vele materialen gebruikt om verschillende lettertypes op gebouwen te plaatsen. Vanaf 1880 gebruikte men o.a. tegeltableaus en mozaïeken voor de gevelbelettering. Een mooi voorbeeld hiervan is te vinden aan de achterzijde van Theater Tuschinsky in de Reguliersdwarstraat.

Na 1920 werden letters uit natuursteen gehouwen en maakte men letters uit gesmeed metaal. Ook metselen in baksteen was populair, al is dat ook iets van alle tijden.

Een rustigere periode qua gevelbelettering waren de veertiger jaren tot 1970. De kwantitatieve eisen kregen de overhand.

Middenin de Jordaan werkte hij tien jaar in een kleine zetterij. Het behoeft dan ook geen betoog dat Maarten Helle, geboren en getogen Amsterdammer, oog voor fonts en typografie heeft. Inmiddels is hij freelance fotograaf en heeft hij ruimschoots aandacht voor typografische elementen, vaak in combinatie met architectuur. Wandelend door het centrum van de hoofdstad wijst hij je op prachtige en soms afwijkende fonts en letters, die je anders waarschijnlijk zouden ontgaan. Vanuit zijn grote interesse voor architectuur, laat hij je vooral de symbiose tussen gebouwen en hun verschillende vormen van typografiegebruik zien.

ADV

FOTO'S BOVEN EN RECHTS
GEBOUW HELIOS.

Een hedendaagse uiterst creatieve fontoplossing is het gebruik van metalen letters.

Uiteindelijk is het mysterie van de lege panelen op gebouwen en boven poorten en deuren nog de mooiste zoektocht. Wat heeft er ooit gestaan, welk lettertype en materiaal is er destijds gebruikt? Soms is er zelfs brutaal overheen geschilderd en is alleen het silhouet van de vroegere letters nog te bespeuren.

MOOIE LETTERS OP GEBOUWEN

Het grootste belang hecht Maarten Helle aan hoe de typografie op een prettige manier geïntegreerd is in het gebouw. "Waarbij de letters bijna architectuur zijn geworden", is zijn toevoeging. De architecten blijken overigens zelf vaak weinig zeggenschap of invloed te hebben gehad op de keuze aan typografie of de bewoording op hun gebouwen. De opdrachtgevers of toekomstige bewoners hadden daar duidelijke ideeën over en dit leidde wel eens tot onenigheid.

De gebouwen tijdens de wandeling dateren van 1827 tot 2002 en zo passeren we historische panden en panden in de stijl van de Amsterdamse School tot aan moderne architectuur.

Laten we met Maarten langs enkele van de typografische hoogstandjes in Amsterdam lopen:

Helios – Spui 15-19

Architect: G. van Arkel (1900)

Het prachtige mozaïek met de tekst "M. Buttinghausen Fotografie Artistique" van gebouw Helios is jarenlang schuil gegaan achter een blinde witte laag verf of stucwerk.

M. Buttinghausen was zelf de opdrachtgever aan architect G. van Arkel rond 1900 tot de bouw van dit pand, met een glazen dak opdat het veel zonlicht kon vangen. Vandaar de naam "Helios".

FOTO'S BOVEN EN LINKS
CAFÉ DE KROON.

FOTO ONDER
ONTVANGST- EN BETAALKAN-
TOOR VAN DE KASASSOCIATIE.

O&B - Nieuwe Doelenstraat 20- 22

Architect: onbekend, waarschijnlijk omstreeks

1900 gebouwd

Ontvangst- en Betaalkantoor van de Kasassociatie, die ooit gehuis-
vest was in het pand van het huidige café/restaurant "de Jaren".

Café de Kroon – Rembrandtplein 17

Architect: G. van Arkel

Mooie letters van lucht. Zogenaamde stans- of kistletters.

Jarenlang ontbraken deze letters

op de dakrand van dit gebouw van Architect G. van Arkel uit
1898. Enige jaren geleden zijn deze naar het voorbeeld van
de bouwtekeningen in het stadsarchief weer nagemaakt en
teruggeplaatst.

Supermarkt Mediamatic

(Reclamebureau Gummo) – Rapenburg 91

Verburg Hoogendijk Architecten

De belettering van dit tijdelijke gebouwtje aan de Nieuwe
Foeliestraat hoek Rapenburg van Verburg Hoogendijk
Architecten was in het begin met Mediamatic een prettig
geheel. De tweede huurder, reclamebureau "Gummo" moest
zonodig zijn eigen logo uitvergroot op de gevel. Gelukkig is wel
hetzelfde materiaal gebruikt.

Muziekgebouw aan 't IJ – Piet Heinkade 1

Architectenbureau 3xNielsen, 2005

Een domweg uitvergroute versie van de huisstijl, bedoelt voor
drukwerk, is helaas op de monumentale luifel van dit prach-
tige gebouw terecht gekomen. Een misplaatste op elkaar
gepropte condensed letter van de huisstijl is gebruikt, in
plaats van het niet gebruikte letterontwerp van de Deense
architecten (3xsNielsen) dat over de hele breedte van de luifel
verdeeld was.

IJzer- en Metaalhandel Granaat – Oude Schans

Dit inmiddels gesloopte pand op de Oude Schans droeg ooit
deze prachtige grof gesmede letters. Het materiaal is hier heel
bepalend voor de vorm van de letters. Hopelijk komen de
letters terug op het vervangende gebouw.

FOTO'S BOVEN
SUPERMARKT MEDIAMATIC EN
RECLAMEBUREAU GUMMO.

FOTO MIDDEN
MUZIEKGEBOUW AAN 'T IJ.

FOTO LINKS
IJZER- EN METAALHANDEL
GRANAAT.

Cineac en Tuschinski - Reguliersbreestraat

Architect Cineac: Johannes Duiker, 1934

Architect Tuschinski: H.L. de Jong, 1921

Opmerkelijk is het feit dat deze schuin tegenover elkaar staande gebouwen slechts dertien jaar na elkaar gebouwd zijn, maar toch een totaal andere stijl hebben. Het enigszins klassieke Jugendstil-achtige Tuschinski van architect H.L. de Jong uit 1921 en het nieuwe zakelijk bouwen ontwerp van Cineac door J. Duiker (1934).

De belettering van Cineac is van de ondergang gered. Enige jaren is de naam Cineac vervangen geweest door Hollywood Planet, maar gelukkig is nu de oorspronkelijk naam en belettering weer terug op dit bijzondere gebouw, ook al zal het waarschijnlijk nooit meer de functie van bioscoop krijgen.

Tusschenschool - Groenburgwal 30

Architect: J.J.L. Moolenschot (1904)

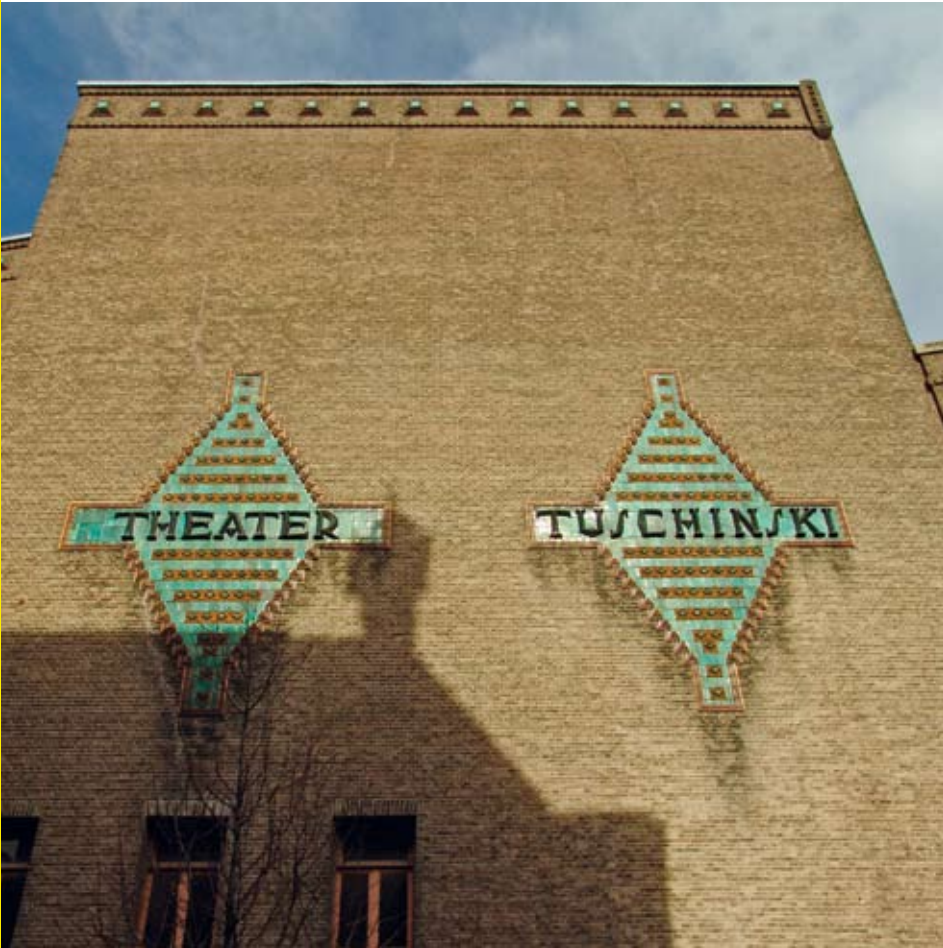
Op dit gebouw is een mooi voorbeeld van sectieltegels te zien. Dit zijn tegels waarvan de omtrek een figuur helpen vormen. De Tusschenschool ontleende zijn naam overigens aan het feit dat men voor één cent per dag onderwijs kreeg en zo tussen de stadsarmenschoolen (gratis) en de stadburgerschoolen (zes gulden per kwartaal) inviel.

FOTO RECHTS BOVEN
TUSCHENSCHOOL.

FOTO'S ONDER EN RECHTS MIDDEN
TUSCHINSKI.

FOTO RECHTS ONDER
CINEAC.

ADV

ADV

Het Scheepvaarthuis - Prins Hendrikkade 108-114
Architect J.M. van der Mey (1912-1916)
Als je goed zoekt, vind je de afkortingen van de scheepvaartmaatschappijen die ooit de opdracht gaven tot de bouw van dit gebouw: Stoomvaart Maatschappij Nederland (SMN), de Koninklijke Pakketvaart Maatschappij (KPM), de Java-China-Japan Lijn (JCJL) en de Koninklijke Nederlandse Stoomboot-Maatschappij (KNSM) met dochtermaatschappij Nieuwe Rijnvaart Maatschappij (NRM) en de in 1912 overgenomen Koninklijke West-Indische Maildienst (KWIM). Tegenwoordig is het Grand Hotel Amrâth Amsterdam hier gevestigd. ◀

Wandel mee met Maarten Helle door typografisch Amsterdam

Geniet voor Euro 15,- p.p van een twee uur durende wandeling door de binnenstad van Amsterdam en ontdek prachtige en afwijkende letters, die je anders mogelijk zouden ontgaan. Of fiets je liever door Amsterdam om de prachtige architectuur te ontdekken? Ook dit is mogelijk!

Kijk voor reserveringen en meer informatie over de typografische wandeling en andere rondleidingen door Amsterdam op www.hellebeelden.nl

FOTO'S BOVEN EN ONDER
HET SCHEEPVAARTHUIS.